

اندیس

Augustin Berque

منظ

La pensée paysagère

آگوستین برک
مترجم: علی اسدپور

اندیس منظر

A u g u s t i n B e r q u e

L a p e n s é e p a y s a g è r e

آگوستین برک
مترجم: علی اسدیپور

انتشارات تخصصی هنر،
معماری و شهرسازی

کتابخانه کسری

برک، آگوستین

Berque, Augustin

اندیشه منظر/آگوستین برک؛ ترجمه علی اسدیپور.

مشهد: کتابکده کسری، ۱۳۹۶.

۱۲۸ ص.: مصور، جدول.

شابک:

۹۷۸-۶۰۰-۶۵۰۹-۶۹-۳

فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی: Pensée paysagère.

یادداشت: کتاب حاضر از متن انگلیسی تحت عنوان "Thinking through landscape, 2013" به فارسی برگردانده شده است.

یادداشت: واژه‌نامه.

یادداشت: کتاب‌نامه: ص. ۱۰۵-۱۰۸.

یادداشت: نمایه.

موضوع: منظر

موضوع: Landscapes

موضوع: طبیعت (زیبایی‌شناسی)

موضوع: Nature (Aesthetics)

شناسه افزوده: اسدیپور، علی، ۱۳۶۱ - مترجم

رده بندی کنگره:

رده بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

BH۳۰۱/م۸ب۴ ۱۳۹۶

۱۱۱/۸۵

۴۵۷۶۰۹۱

کتابکده تخصصی هنر، معماری و شهرسازی کسری

اندیشه منظر

آگوستین برک

مترجم: علی اسدیپور

(عضو هیئت علمی دانشگاه هنر شیراز)

طراحی جلد: هادی یزدانی

صفحه آرای و آماده‌سازی چاپ: یاسمن موحد

چاپ اول: بهار ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ آستان قدس رضوی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۰۹-۶۹-۳

انتشارات: کتابکده کسری

نشانی انتشارات: مشهد فلسطین ۱۴ پلاک ۱۰ تلفن: ۰۵۱ ۳۷۶۷۰۰۱۹

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب برای انتشارات محفوظ است.

مرکز پخش: کتابکده کسری

تلفن: ۰۵۱ ۳۸۴۳۵۵۳۱ همراه: ۰۹۱۵ ۵۱۲ ۴۲۱۹

پیشگفتار مترجم

کتاب پیش روی پژوهشی ژرف، هوشمندانه، دقیق و فلسفی پیرامون لحظه‌ای در تاریخ زندگی بشر است که در آن منظر به‌مثابه یک پدیده، زاده شده است. از آن لحظه به بعد می‌توان دگرگونی‌ها و تکامل تدریجی مفهوم منظر را در بستر فرهنگ جستجو نمود و تاریخ آن را کاوید. جای خالی کتاب‌های بنیادین و نظری در حوزه مطالعات منظر میان پژوهشگران و دانشگاهیان کشور خالی است؛ «اندیشه منظر» می‌تواند بخشی از کمبودهای نظری موجود را پر نماید و همسنگ با دیگر کتاب‌های کلاسیک منظر همچون نوشته‌های هامفری رپتون، ویلیام گیلپین، کنت کلارک و یا نوشته‌های جیمز کورنر ارزیابی شود. نویسنده کتاب، آگوستین برک، با احاطه‌ای که بر فرهنگ‌های گوناگون شرق و غرب داشته است، معیارهایی را پیشنهاد داده که بر پایه آن می‌توان به یافتن تاریخ تولد منظر در هر فرهنگی دست زد و بدین‌سان «جوامع منظر» را از غیر آن تمیز داد.

نوشته‌های برک در این کتاب سرشار از مفاهیم، اصطلاحات و اشارت ادبی، تاریخی، فلسفی و اسطوره‌ای است. از همین رو است که آن را به چکیده فشرده‌ای از اندیشه‌های بشر در تعامل با طبیعت بدل نموده است. برگردان کنونی، حاصل ترجمه متن انگلیسی کتاب است که نخستین بار در سال ۲۰۱۳ به دست آن-ماری فنبرگ دیون انجام شده و برای دقت بیشتر با متن فرانسوی کتاب که به سال ۲۰۰۸ چاپ گردیده، به‌دفعات مقایسه شده است. پروفیسور

برک سخاوتمندانه متن فرانسوی کتاب را برای این جانب ارسال نمود و مقدمه‌ای نیز بر چاپ فارسی آن نگاشت که بدین سان از مهربانی و توجه او سپاسگزاری می‌گردد. برگردان ژاپنی کتاب در سال ۲۰۰۸ به نام «دانش منظر»^۲ چاپ شده است. عنوانی که مترجم انگلیسی برای کتاب برگزیده «اندیشیدن از طریق منظر»^۳ است. این در حالی است که نام اصلی کتاب به زبان فرانسوی «اندیشه منظر»^۴ می‌باشد. به همین سبب عنوان کتاب در برگردان فارسی به نام اصلی آن بازگردانده شد تا هم به اصالت آن پایبند بماند و هم برای خواننده فارسی‌زبان گویاتر باشد.

کتاب در ۶ فصل و یک مؤخره ساماندهی شده و هر فصل نیز ۳ بخش فرعی دارد. در نگاه نخست عنوان‌های اصلی و فرعی کتاب کمی شاعرانه به نظر می‌رسند ولی خواننده با مطالعه متن آن در خواهد یافت که تا چه اندازه گزینش عنوان‌ها، هدف‌دار و زیرکانه بوده است. موضوعات و مفاهیم کتاب در سیری تاریخی گردآمده‌اند، باین حال روایت تاریخی ندارند. مفاهیم کتاب آن‌چنان درهم‌تنیده هستند که بعید به نظر می‌رسد خواندن آن بدون آغاز از ابتدای کتاب سرانجامی داشته باشد. پانوشتهایی در برگردان فارسی به کتاب افزوده شده تا بتواند به خوانندگان و پژوهشگران علاقه‌مند تصویری کامل‌تر از مقصود نویسنده عرضه دارد. در نسخه انگلیسی کتاب تنها ۷ پانوشته وجود داشته که در متن کنونی با ذکر «یادداشت مترجم انگلیسی» از دیگر موارد متمایز شده‌اند. پیوست مترجم که در برگردان فارسی به آن افزوده شده نیز در بردارنده برخی موضوعات مهم و تکمیلی برای تعمیق مفاهیم کتاب است که شرح آن در پانوشته‌ها ممکن نبوده است. موضوعاتی که در این بخش بدان اشاره شده با «نک. پیوست» در پانوشته‌ها مشخص شده‌اند تا خوانندگان بتوانند به راحتی آن‌ها را بیابند. مترجم کوشیده است تا برگردانی دقیق و درست از کتاب ارائه نماید باین حال حاصل کار نمی‌تواند بی‌کاستی باشد، بنابراین افزون بر پذیرش همه اشکالات و کمبودهای احتمالی آماده دریافت نظرات و پیشنهادهای اصلاحی است.

علی اسدپور
دکتری معماری منظر
۱۳۹۵ خورشیدی

2- Knowledge of Landscape
3- Thinking Through Land-
scape
4- La pensée paysagère

فهرست

فصل چهارم: آن‌ها نمی‌دانستند که چگونه بنگرند

۱. خوردن ناهار در ایوان ۵۷
۲. در جستجوی اصالت ۶۱
۳. اصل سی‌لینگ‌یون ۶۶

فصل پنجم: تمایل به معنا در عین مادی بودن

۱. اصل زونگ بینگ ۶۹
۲. مرگ بر هارمونی! ۷۴
۳. وا-جهان‌سازی مدرن ۷۷

فصل ششم: چیزی مبهم پیش از گفته شدن

۱. زمین همچون نقطه آغاز ۸۳
۲. معنای عمیق منظر ۸۸
۳. اصالت راستین ما ۹۲

مؤخره: برای آنان که می‌خواهند

- بر مدرنیته چیره شوند ۹۹
کتاب‌شناسی ۱۰۵
نمایه اشخاص ۱۰۹
نمایه مکان‌ها ۱۱۱
نمایه اصطلاح‌ها ۱۱۳
واژه‌نامه ۱۱۷
پیوست برگردان فارسی ۱۲۱

فهرست تصاویر، جداول و نگاره‌ها ۶

- درباره نویسنده ۷
مقدمه نویسنده بر نسخه فارسی ۹
اندیشیدن از طریق منظر ۱۱

فصل اول: موج‌های تاریخ

۱. منظر و اندیشه ۱۵
۲. منظر بدون معماران منظر ۲۰
۳. امواج تاریخ ۲۲

فصل دوم: زمین، کنشی خودانگیخته

۱. درخت بادام، جو و درخت زیتون ۲۹
۲. رفاه زمینی ۳۳
۳. حومه شهر و مؤنث ناشناس ۳۶

فصل سوم: روز سوم از ماه سوم

۱. غاری با بز- پا ۴۱
۲. پایین آمدن از کوه تیچکا ۴۵
۳. شاهدان تولد منظر ۵۱

فهرست تصاویر

فهرست جداول

۲۲	تصویر ۱-۱: امواج تاریخ	جدول ۱-۶: مقیاس وجودشناختی واقعیت	۸۹
۳۰	تصویر ۲-۱: لبهٔ دنیای سِکساوا		
۳۶	تصویر ۲-۲: گذر از میان دره		
۴۷	تصویر ۱-۳: شکاف اَنثورک		
	تصویر ۲-۳: آنچه که در دنیای بومیان		
۴۹	استرالیا درک می‌شود		
۵۴	تصویر ۳-۳: هینا نینگِیو		
۵۸	تصویر ۱-۴: چشم اندازی از اسقیف		
۵۹	تصویر ۲-۴: شستشو در آیت امحاند		
	تصویر ۳-۴: خلوتگاه راهب در		
۶۱	ریکوجین، توکیو		
	تصویر ۱-۵: چشم‌اندازی از فراز		
۷۷	پل عابر پیاده		
	تصویر ۱-۶: ساختار زمین-		
	هستی‌شناختی سِکساوا		
۸۴	تصویر ۲-۶: خانهٔ همراه با اس.یو.وی		
۹۵	تصویر ۳-۶: خورشید شامگاهان در وفاقا		
۹۷			
	نگارهٔ الف: پانارومای زینیت		۲۴
	نگارهٔ ب: خانهٔ روستایی تیگمی ایگیز		۲۵
	نگارهٔ ج: خانهٔ سِکساوا		۲۵
	نگارهٔ د: زنان		۲۶
	نگارهٔ ه: سران		۲۷

فهرست نگاره‌ها

درباره نویسنده^۱

آگوستین برک زاده سال ۱۹۴۲ م. در شهر رباط (پایتخت مراکش) و فرزند ژاک برک، مصر شناس شناخته شده است. او در کسوت فیلسوف، شرق شناس و جغرافی دانی فرانسوی، هم‌اینک استاد مدرسه مطالعات عالی در علوم اجتماعی پاریس است. نوشته‌های برک مجموعه گسترده‌ای از مفاهیم را برای به چنگ درآوردن پیچیدگی‌های طبیعت فراهم آورده و توانسته است پیوندهای میان طبیعت و ابژه‌های فیزیکی را باز تعریف و شیوه دریافت ما از محیط را گسترش دهد. وی با تأکید بر مفهوم «میانجی‌گر»، مفهوم نوینی را به نام «مدیانس» معرفی می‌نماید که کتاب پیش روی نیز می‌تواند بخشی از آن کوشش به شمار آید. او کسی است که مفهوم «مسولوژی» را جانی دوباره بخشید و بار معنایی آن را ارتقا داد. دیگر نوشته‌های نظری او بر مفهوم «اکیومن» یا زمین‌سکنی گزیده شده، استوار است که برآمده از اندیشه‌های افلاطون و کاملاً متمایز با مفهومی است که دریدا از آن در نظر داشت. وی همچنین مطالعات فراوانی در زمینه منظر داشته و توانسته با بررسی و مقایسه دیدگاه‌های گوناگون موجود در زمینه چپستی جهان که در منظرها بازتاب یافته‌اند، نظرات نوین و جالب توجهی عرضه دارد. مهم‌ترین حوزه مورد توجه پروفیسور برک پژوهش پیرامون فرهنگ ژاپن است. نوشته‌ها و آثار او به‌ندرت به زبان انگلیسی برگردان شده‌اند. از برجسته‌ترین نوشته‌های او می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- افزوده مترجم

- فضای زیسته در ژاپن (۱۹۸۲)؛
- ژاپن؛ طبیعت، آفریقا و فرهنگ ژاپنی (۱۹۸۶)؛
- کیفیت شهر؛ شهرگرایی فرانسوی و شهر ژاپنی (۱۹۸۷)؛
- منظر در ژاپن و اروپا (۱۹۹۰)؛
- اشارات شهر: شکل شهر و قیود اجتماعی در ژاپن (۱۹۹۳)؛
- هستی‌شناسی شهر (۱۹۹۳)؛
- برهان‌های منظر؛ از چین باستان تا محیط‌های ترکیبی (۱۹۹۵)؛
- انسان بر روی زمین: اصول اخلاقی اِکیومِن (۱۹۹۶)؛
- اِکیومِن: مقدمه‌ای بر مطالعه محیط انسانی (۲۰۰۱)؛
- اندیشه منظر (۲۰۰۸)؛
- تاریخ سکونت ایده‌آل از شرق تا غرب (۲۰۱۰).

مقدمه نویسنده بر نسخه فارسی

چه بسا خاطره ابتدایی من از ایران (پرشیا) بدین قرار باشد؛ یکی از بعدازظهرهای سال ۱۹۵۶ در پاریس، لحظات سختی را درگیر برگردان بخشی از کتاب اکونومیکس^۱ نوشته گزنفون بودم که در آن سقراط با کریتوبولوس^۲ پیرامون پادشاه بزرگ پارس، کورش، سخن می‌گفت. آن بخش از کتاب (فصل ۴، صص ۱۳ و ۱۴) می‌گوید- نه در برگردان من بلکه در نسخه الکترونیکی اچ. جی. داکیان^۳ نشر گوتنبرگ - «پادشاه بزرگ به کشت وکار نیز همسنگ با مسائل نظامی ارج می‌نهاد». سقراط ادامه می‌دهد: «و افزون بر همه این‌ها در هیچ جایی از کشورهای گوناگونی که در آن سکونت داشت و یا از آن بازدید می‌نمود اهمیت و نگرانی نخستین خود را محقق شده نمی‌دید مگر آنکه باغ‌ها و باغستان‌ها، پارک‌ها و «پردیس‌ها» (که آن‌ها را بدین نام می‌خواندند) در آنجا می‌بود؛ [باغ‌هایی] آس‌رشار از فرآورده‌هایی دلپسند و نام‌آور که زمین عرضه می‌داشت؛ و در میان چنین جایگاه والایی هنگامی که فصل سال اجازه می‌داد، او روزهای خود را می‌گذراند». برگردان من دقیقاً در همین نقطه متوقف مانده بود؛ یعنی آن باغ‌ها که «پردیس» (οἱ παράδεισοι καλούμενοι) نامیده می‌شدند. در آن زمان نمی‌دانستم که واژه یونانی παράδεισος برگردان آوایی واژه اوستایی پارادائزا^۴ است و بر این اساس قابل تصور نبود که اصطلاح مسیحی بهشت^۵ نام «پردیس» را در خود نهفته داشته و به آن تبار مدیون باشد. بجای آن تصور می‌کردم که مردم در روزگار کورش چنان لذتی از باغ‌های پادشاه می‌بردند

۱- Economics. گفتگویی از سقراط پیرامون مدیریت خانه و کشاورزی است. این کتاب از نخستین نوشته‌هایی است که به علم اقتصاد در ریشه‌های مدیریتی آن اشاره داشته و مرجعی برای تاریخ اجتماعی و عقلانی آتن در دوره کلاسیک به شمار می‌رود.

2- Critobulus

3- H.G. Dakyns

4- Pairidaēza

5- Heaven

که می‌پنداشتند در باغ عدن هستند و به همین سبب آن را «پردیس» می‌نامیدند. نمرة بدی برای این تفسیر نادرست گرفتیم.

به‌هرحال نیم قرن بعد به سال ۲۰۰۶ توانستم جبران کنم. در آن هنگام در حومه غربی توکیو مستقر بودم یعنی در شهرک خوابگاهی نوساخته‌ای به نام کاتسورازاکا^۶ که مرکز آن به‌درستی سوپرمارکت بسیار بزرگی به نام «قنات روزانه»^۷ بود. «قنات» واژه‌ای ژاپنی نیست و در شگفتی بودم که ارتباط این عنوان با سوپرمارکت چه چیز جالب توجهی می‌توانست باشد. هیچ‌کس نمی‌دانست. سپس، روزی فردی به‌طور اتفاقی مرا آگاه ساخت که این سوپرمارکت به مجموعه‌ای زنجیره‌ای در ژاپن تعلق دارد که ایزومیا^۸ (泉屋) نامیده می‌شود. سرانجام، کلید معما را یافتیم!^۹ چراکه «ایزومی» (泉) در زبان ژاپنی به معنی «بهار، فواره و سرچشمه»... است. بنابراین یکی از مدیران این زنجیره می‌بایست به ایران رفته و در آنجا به وجود قنات پی برده باشد و نتیجه گرفته باشد که واژه قنات برای عنوان کمپانی او یعنی ایزومیا (تالار ایزومی) بسیار مناسب است و در نتیجه آن را برای نامیدن سوپرمارکت تازه‌ای در کاتسورازاکا به عاریه گرفته باشد. نیاز به گفتن ندارد که چنین کشفی مهربانی و توجه همسایگان را برای من به ارمغان آورد.

در واقع من در زندگی‌ام هیچ‌گاه قنات را ندیده‌ام. چراکه هیچ‌گاه به ایران نرفته‌ام. تنها به‌عنوان یک جغرافی‌دان نام قنات‌های ایرانیان را شنیده بودم. باین‌وجود توانستم در جای دیگری از جهان یعنی در غرب چین و در واحه‌ای به نام تورفان^{۱۰}، تازگی خوشگوار (بهشتی) آب و همچنین لطافت هوای ناشی از آن و همسنگ با تازگی آب را به‌طور ویژه در کاریزی^{۱۱} (واژه‌ای اویغوری^{۱۲}) تجربه کنم. همچون قنات در ایران، کاریز نیز در زینجیانگ^{۱۳}، پردیس‌هایی در دل بیابان می‌آفریند. چنانچه روزها در تنوره بیابان پیاپیاده‌روی (و یا امروزه ساعت‌ها رانندگی) کرده باشید، قدردان چنین پردیس‌هایی خواهید بود...

شایسته است این مطلب را نیز اضافه کنم که بسیار خرسند و شادمانم که کتاب «اندیشه منظر» این‌جانب به لطف برگردان ماهرانه و آراسته دکتر علی اسدپور هم‌اکنون می‌تواند در کشوری خوانده شود که در آن قنات‌ها و پردیس‌ها ابداع شده‌اند!

اگوستین برک

۲۰۱۶

6- Katsurazaka

7- Daily Qanat

8- Izumiya

۹- اورکا (Eureka) در زبان یونانی واژه‌ای منتسب به ارشمیدس است که به هنگام پی بردن به روش سنجش خلوص طلا به کار برد.

10- Turpan

11- karez

۱۲- Uyghur. مردم ساکن شمال غرب چین هستند که در ایالت خودگردان سین‌کیانگ یا ترکستان شرقی (اویغورستان) به مرکزیت اورومچی زندگی می‌کنند. مردم اویغور از اقوام ترک و مسلمان سنی هستند

13- Xinjiang

La pensée paysagère

کتاب پیش روی پژوهشی ژرف، هوشمندانه، دقیق و فلسفی پیرامون لحظه‌ای در تاریخ زندگی بشر است که در آن منظر به مثابه یک پدیده، زاده شده است. اندیشه منظر می‌تواند همسنگ با دیگر کتاب‌های کلاسیک منظر همچون نوشته‌های هامفری رپتون، ویلیام گیلپین، کنت کلارک و یا نوشته‌های جیمز کورنر ارزیابی شود. نویسنده کتاب، آگوستین برک، با احاطه‌ای که بر فرهنگ‌های گوناگون شرق و غرب داشته است، معیارهایی را پیشنهاد داده که بر پایه آن می‌توان به یافتن تاریخ تولد منظر در هر فرهنگی دست زد و بدین‌سان «جوامع منظر» را از غیر آن تمیز داد. طرح کتاب بر پایه هستی‌شناسی هایدگر و جامعه‌شناسی وبلن شکل گرفته است. نوشته‌های وی در این کتاب سرشار از مفاهیم، اصطلاحات و اشارات ادبی، تاریخی، فلسفی و اسطوره‌ای است و از همین رو است که آن را به چکیده فشرده‌ای از اندیشه‌های بشر در تعامل با طبیعت بدل نموده است. برک با کیفرخواست قانع‌کننده‌ای که علیه زیبایی‌شناسی منظر طبقه مرفه شهری به مثابه پیش‌درآمد ویرانی محیط و فرهنگ ناپایدار مدرن تنظیم کرده است، از ما دعوت می‌کند که بر دو بخشی‌سازی طبیعت / فرهنگ و سوژه / ایژه چیره شویم.

کتاب حاضر پیش از این به سه زبان فرانسوی، ژاپنی و انگلیسی منتشر شده است و به قول نویسنده فرهیخته آن «هم‌اکنون می‌تواند در کشوری خوانده شود که در آن قنات‌ها و پردیس‌ها ابداع شده‌اند!». اندیشه منظر، پیامی انتقادی از نظریه و اندیشه برای دانشجویان، پژوهشگران و هر آن کس که به جوامع انسانی در ارتباط با طبیعت علاقه دارد، فراهم می‌آورد و در زمینه مطالعات منظر، فلسفه محیطی، جغرافیای فرهنگی و تاریخ محیطی مطالبی را تقدیم می‌کند. از این‌رو متخصصانی از حوزه‌های متعدد همچون فلسفه محیطی، پژوهش‌های محیطی، مطالعات منظر و تاریخ فرهنگی این کتاب را جذاب و مفید خواهند یافت.

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

9 786006 150963

شهرسازی
معماری و
کتابخانه تخصصی هنر